

Emlékezés Bengt Bromsra (1929-2023) a Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti tagjára

Remembering Bengt Broms (1929-2023), Honorary Member of the Hungarian Academy of Sciences

Bengt Henry Gabriel Arne Broms finn nemzetközi jogász 1929. október 16-án született a finnországi Sortavala-ban.

Jogi tanulmányait a Helsinki Egyetemen végezte, ahol 1951-ben diplomázott, majd pedig két évvel később ugyanezen az egyetemen politikatudományból szerzett mester fokozatot. Külföldön is folytatott tanulmányokat, így a Michigan-i Egyetemen (LLM), továbbá az Uppsala-i és a Cambridge-i Egyetemen. 1959-ben doktorált a Helsinki Egyetemen, doktori disszertációja az államok egyenlőségének elvével foglalkozott, értekezése 1961-ben könyvalakban is megjelent.

Tanulmányai befejeztével rövid ideig a közigazgatásban dolgozott. Egyetemi oktatói pályáját az Abo-i egyetemen kezdte. 1961-től közel tíz éven át docensként, majd egyetemi tanárként a Turku-i Egyetemen alkotmányjogot és nemzetközi jogot tanított. 1970-től 1994-ben történt nyugdíjazásáig a Helsinki Egyetemen a nemzetközi jog és az alkotmányjog professzora, tanszékvezető; nyugdíjazását követően professzor emeritus. Több évig volt a Turku-i és a Helsinki Egyetem jogi karán dékánhelyettes, illetve dékán.

Első könyve 1961-ben látott napvilágot *The Doctrine of Equality of States as Applied in International Organizations* címmel. A mű az államok egyenlősége kérdéskörének nemcsak elméleti vonatkozásait dolgozta fel, hanem a nemzetközi gyakorlatot is, s vizsgálta, hogy az államok egyenlősége miképpen érvényesült a két világháború között a Nemzetek Szövetségében, 1945 után pedig az ENSZ-ben és más nemzetközi szervezetekben. E munkájának megjelenése után két évvel adta közre a Szuezi-csatorna jogi helyzetével foglalkozó angol nyelvű monográfiáját, *The Legal Status of the Suez Canal* címmel, amely mind a mai napig alapműnek számít. Könyvei közül kiemelést érdemel az ENSZ-ről szóló terjedelmes opusa, amely először finnül (*Yhdistyneet Kansakunnat, Helsinki, 1968*), majd pedig a bővített változata angolul is megjelent (*United Nations, 1990*). Pályájának első részében több alkotmányjogi munkát is közreadott. Ezek közül érdemes megemlíteni a parlamentek külügyi tevékenységéről szóló összehasonlító jellegű monográfiáját (*Eduskunnan ulkoasiainvaliokunta. Vertaileva valtiosäntöoikeudellinen tutkimu, Turku, 1967*), de alkotmányjogi és emberi jogi tárgyú tanulmányai is megjelentek.

Tudományos munkásságának jelentős részét nemzetközi jogi publikációi teszik ki, így foglalkozott a nemzetközi viták békés rendezésével, a fegyveres konfliktusok jogával, az államok felelősségével, a nemzetközi szervezetek jogával, a nukleáris fegyvermentes övezetekkel, az államok semlegességével, a gyarmati népeket megillető a természeti erőforrásaik feletti szuverenitás kérdésével. Összesen tíz finn és angol nyelvű könyv szerzője, tanulmányainak száma meghaladja a kétszázat.

Kiterjedt tudományos tevékenységének elismeréseként 1980-ban a Finn Tudományos Akadémia tagjává választották, 1983 és 1989 között tagja volt a Finn Akadémia Elnökségének.

Broms professzor tudományos és egyetemi oktatómunkája mellett számos nemzetközi fórumon képviselte hazáját.

Az 1960-as évektől majd három évtizeden át a finn delegáció tagjaként rendszeresen részt vett az ENSZ Közgyűlésének, valamint a Közgyűlés VI. (jogi) Bizottságának munkájában.

1975-ben beválasztották az ENSZ Közgyűlése által felállított 47 tagú *Special Committee on the Charter of the United Nations and on the Strengthening of the Role of the Organization*-ba, amelynek 1988-ig volt a tagja. E bizottságot eredetileg az ENSZ Alapokmány módosításának előkészítésére hozták létre; később azonban a bizottság nevéből törölték a „módosítás” szót, s helyébe került az „Alapokmány megerősítése” kitétel, kifejezve azt, hogy nem a meglévő rendszer felülvizsgálata a cél, hanem a világszervezet szerepének a megerősítése. A kiváló nemzetközi jogász e fontos bizottságnak kétszer négy éven át volt az elnöke, mégpedig 1975 és 1979, majd pedig 1983 és 1988 között.

A nemzetközi tudományos életben is számos fontos tisztséget töltött be. 1973-ban megválasztották az Institut de droit international levelező tagjává, majd pedig 1981-ben rendes taggá, 1997-1998-ban az Institut alelnöki tisztét töltötte be. Ő volt a rapporteur-e az Institut által 1985-ben közreadott *The Effects of Armed Conflicts on Treaties* c. jelentésnek,

Tagja volt az International Law Association-nak. 1996-ban két évre szólóan megválasztották az International Law Association elnökévé, s az ő elnökségének idején Finnország volt a házigazdája a társaság 67. kongresszusának. A Helsinkiben megtartott rendezvényen több fontos határozat első tervezete került megvitatásra, s itt fogadták el a *Helsinki Principles on Provisional and Protective Measures in International Litigation* c. dokumentumot. 1980-tól 23 éven át az International Law Association Finn Tagozatának elnöke, 2008-tól haláláig a Tagozat tiszteletbeli elnöke.

Tagja volt még az Academia Europaea-nak (Cambridge, England), valamint 1992-től az Institute of International Business Law and Practice (Paris) Executive Council-jának.

Broms professzort több nemzetközi bírói fórumba is beválasztották, így 1985-től tagja lett az International Chamber of Commerce Court of Arbitration-nak, 1986-tól pedig haláláig a Permanent Court of Arbitration-nak. 1988 szeptemberében jelölték az Iran-United States Claims Tribunal-ba, s több évén át elnökként vezette a Tribunal egyik kamaráját, ez a megbízatása 2012. szeptemberéig tartott.¹ A hágai Nemzetközi Bíróságnak 1991-1992-ben *ad hoc* bíróként volt a tagja a Finnország és Dánia közötti *Case concerning Passage through the Great Belt* ügyben.

A neves finn nemzetközi jogász az 1980-as évek elején került kapcsolatba a magyar tudományos élettel; az MTA Jogtudományi Intézetének vendégeként gyakran járt Magyarországon, tartott előadásokat, s részt vett a kutatóhely rendezvényein. Finn részről Broms professzor volt a kezdeményezője a nagy sikerű finn-magyar jogásznapoknak, amelyekben nemzetközi közjogi, alkotmányjogi és közigazgatási jogi kérdések megvitatására került sor Budapesten, illetve Helsikiben. 1988-ban az Magyar Tudományos Akadémia Közgyűlése Akadémiánk tiszteleti tagjává választotta.

Broms professzor a 20. század második felének egyik legkiválóbb skandináv nemzetközi jogásza volt; szakmai körökben világszerte nagy tekintélynek örvendett, köszönhetően felkészültségének és nem mindennapi diplomáciai érzékének.

Rajongott a képzőművészetekért, kiváló ízlésű műgyűjtő volt, s képzőművészeti tárgyú írásokat is publikált.

Hosszas betegség után, életének 93. évében, 2023. április 4-én érte a halál.

Bengt Broms főbb munkái

Bengt Broms, *The Doctrine of Equality of States as Applied in International Organizations*. Publisher, Vammalan Kirjapaino Oy, Vammala, 1961. 348.p.

Bengt Broms, *The Legal Status of the Suez Canal*. Publisher, Vammalan Kirjapaino Oy, Vammala, 1961. 219.p.

¹Az 1981-es algíri megállapodással létrejött választottbíróóság feladat volt rendezni az Irán és az Egyesült Államok közötti az 1979-es teheráni tús ügygel, illetve az Egyesült Államokban befagyasztott iráni vagyonnal összefüggésben egymás állampolgárainak és jogi személyeinek a másik állammal szembeni igényeit.

Bengt Broms, *The Foreign Affairs Committee of the Parliament*. Eduskunnan ulkoasiainvaliokunta. Vertaileva valtiosääntöoikeudellinen tutkimus. 1961. 145.p.

Bengt Broms, *The Foreign Affairs Committee of the Parliament. A Comparative Study in Constitutional Law*. Turun Yliopiston julkaisuja Sarja C No 4, Vammala, 1967, 442 p.

Bengt Broms, *The Definition of Aggression in the United Nations*. Turun Yliopisto, Turun, 1968. 162.p.

Bengt Broms, *Itävallan pysyvän puolueettomuuden kehitys ja jdsenyys Yhdistyneissa Kansakunnissa*. Turun Yliopiston kansainvälisen oikeuden ja valtiosaantooikeuden laitoksen julkaisuja A 2, 1968, 108. p.

Bengt Broms, *Kansainvälinen oikeus*. Akateeminen Kirjakauppa, Jakala, 1978. 570.p.

Bengt Broms, *Yhdistyneet Kansakunnat*, Suomalainen lakimiesyhdistys, Helsinki, 1976, 605. p.

Bengt Broms, *The United Nations*, Suomalainen Tiedeakatemia, Helsinki, 1990. 912.p.

Felhasznált irodalom

Gustaf Müller, Lina Tornberg: The History of the Finnish Branch. In: Catherine Kessedjian, Olivier DEscamps, Teodolinda Fabrizi (Eds.) *Auservice du droit international – To the Benefit of International Law*, Éditions Panthéon-Assas, Paris, 2023. 341-354,

https://www.ae-info.org/ae/Member/Broms_Bengt

In Memoriam Bengt Broms (1929-2023) ICC *Dispute Resolution Bulletin* 2023 No. 2

Erkki Kourula, Bengt Broms. *Academia Scientiarum Fennica* 2023.. 2024. 08. 119-120. p.

Lamm Vanda a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja

professor emerita

HUN REN Társadalomtudományi Kutatóközpont

Jogtudományi Intézet

e-mail: lamm.vanda@tk.hun-ren.hu